

فاصله‌گیری نسلی و تغییرات فرهنگی

در جامعه‌ی شهری اصفهان

«رضا اسماعیلی*»

مقدمه :

می‌باشد. این اجزاء را می‌توان برحسب ملاک‌های مختلفی از یکدیگر متمایز ساخت .

ملاک معیشت، واحد سیاسی - اجتماعی ملت را به‌جوامع شهری، روستایی و عشایری تفکیک می‌کند. نظام شهری با معیشت غالب تجاری - صنعتی، جامعه‌ی روستایی با معیشت غالب کشاورزی، و نظام عشایری با معیشت غالب دامپروری در درون واحد اجتماعی - سیاسی ملت وجود دارد و سه مجموعه‌ی مذکور در ارتباط ارگانیکی با یکدیگر بوده و داد و ستدهای مختلفی با یکدیگر دارند. تاریخ چهار قرن اخیر ایران براساس شواهد، حکایت از تغییر ساخت اجتماعی - اقتصادی از نظام عشایری به‌جامعه‌ی شهری دارد .

جامعه‌ی ایران به‌لحاظ ترکیب قومیتی نیز از عناصر مختلفی ترکیب یافته است . ترکیب قومیت‌های فارس، ترک، لر، بلوچ، ترکمن، کرد، گیلانی، مازنی، عرب و ... تنوع و تکثر خاصی به‌هویت اجتماعی ایران بخشیده است . جامعه‌ی ایران در عین تکثر قومیتی در قالب نظام فرهنگی اجتماعی ایرانی و اسلامی انسجام یافته است .

به‌لحاظ فرهنگی و اعتقادی، ترکیب پیروان مذاهب مختلف اسلامی، زرتشتی، مسیحی و یهودی در ایران، جامعه‌ای چند فرهنگی به‌لحاظ مذهب به‌وجود آورده‌اند .

جامعه‌ی ایران به‌لحاظ ارتباط با نظام بین‌المللی و داشتن موقعیت استراتژیک، در فرآیند تاریخی در معرض حوادث جهانی و تحولات بین‌المللی بوده است. تأثیرات این تحولات در دوره‌های مختلف تاریخی متفاوت می‌باشد. در سده‌های اخیر ارتباط * عضو هیأت علمی مرکز آموزش عالی ضمن خدمت فرهنگیان اصفهان و دانشگاه سوره واحد اصفهان

مقاله‌ی حاضر از چند بخش تشکیل شده است. در بخش اول ملاحظات پیرامون هویت اجتماعی - فرهنگی مورد بحث قرار گرفته است. بخش دوم مسأله‌ی تغییرات فرهنگی و فاصله‌گیری نسلی، تبیین و توضیح داده است. بخش سوم تعاریف مفهومی، جامعه‌ی آماری و روش‌های نمونه‌گیری و تکنیک‌های تحلیلی داده‌ها را ارائه نموده و در بخش چهارم یافته‌های حاصل از انجام مطالعات میدانی در مورد نگرش‌های اجتماعی - فرهنگی مردم شهر اصفهان بر حسب لایه‌های مختلف سنی (نسل ۳۰ سال و کمتر، نسل ۳۰ تا ۴۵ سال و نسل ۴۶ سال و بالاتر) عرضه شده است. هدف اصلی این مقاله پاسخ دادن به‌سؤال "انواع و شدت دگرگونی‌های فرهنگی در نسل‌های مختلف اجتماعی در جامعه‌ی شهری اصفهان" می‌باشد. بررسی فرضیه‌ها و ادعای مطرح شده در سطح جامعه مبنی بر انقطاع نسلی، شکاف نسل‌ها و فاصله‌گیری نسلی در قالب مبحث تغییرات فرهنگی و تحولات نظام ارزشی و تکوین هویت اجتماعی - فرهنگی جدید در جامعه در حال گذار ایران، براساس مطالعه‌ی میدانی منظور اصلی مقاله‌ی حاضر است .

هویت و ملاحظات در بررسی تحلیلی آن

جامعه به‌عنوان «ماء» مشترک جمعی، از اقشار و طبقات مختلف تشکیل شده است . گروه‌های مختلف اجتماعی که در دوره‌ای از زمان به‌مشابهت احساس و تفکر دست یافته‌اند و یا در واحدهای مختلفی سازمان گرفته‌اند. کلان‌ترین واحد جامعه سیاسی، ملت است که در قلمرو سرزمین مشترک، نظام سیاسی واحد و برخوردار از پیوند تاریخی مشترک به‌حیات خود ادامه می‌دهد. واحد سیاسی - اجتماعی ملت، خود دارای اجزاء و عناصری

حکومت و جامعه‌ی ایران با کشورهای چینی، روسیه، فرانسه، انگلیس، آلمان و آمریکا به‌نحوی از انحاء، ساخت اجتماعی - فرهنگی درونی جامعه‌ی ایران را دستخوش تغییر قرار داده است. در جمع‌بندی کلی باید گفت که جامعه‌ی ایران به‌لحاظ ساخت درونی در پیوستار تاریخ از ترکیب متنوعی به‌لحاظ مذهب، قومیت و فرهنگ برخوردار شده است. تنوع اقلیمی و جغرافیایی بر پیچیدگی‌های فرهنگی افزوده است. به‌لحاظ هویت‌شناسی در دوره‌های مختلف تاریخی، ما شاهد هویت باستانی ایران و هویت اسلامی بوده‌ایم که هرکدام الگو و نظام هنجاری و ارزشی خود را به‌ارمغان آورده‌اند.

در ارتباط ایران با جهان تاریخ، جامعه روندهای مختلفی را آزموده است. کوچک شدن قلمرو سرزمینی و انفکاک اجتماعی - سیاسی جوامعی چون افغانستان و کشورهای آسیای میانه از قلمرو سرزمینی جامعه‌ی ایران، بخش مهم تجزیه‌ی تاریخی جامعه‌ی ایران به‌شمار می‌آید.

در سده‌های اخیر به‌لحاظ ناکامی‌های ایران در رویارویی‌های نظامی و ملاحظه‌ی پیشرفت‌های علمی و فنی جهان صنعتی توسط مسؤولان حوزه‌ی اجتماع و سیاست جامعه‌ی ایران، رهیافت توسعه‌ی فنی، اقتصادی با هدف تشکیل جامعه‌ای مانند جامعه‌ی صنعتی با شدت و ضعف‌های مختلف برگزیده شده است. فرآیند نوسازی و مدرنیزاسیون در جامعه‌ی ایران که از دوره‌ی صفویه شروع شده در پیوستار زمان با آهنگ‌های مختلف هنوز در حال تداوم است. بسیاری از ساخت‌های فنی، اقتصادی، نظامی، آموزشی، فرهنگی، اداری و سیاسی جامعه‌ی فعلی ایران اقتباسی از جوامع صنعتی سرمایه‌داری است.

عکس‌العمل تاریخی جامعه‌ی ایران در مواجهه با پیشرفت غرب صنعتی از جمله‌ی عوامل تأثیرگذار در هویت اجتماعی - فرهنگی ایران معاصر می‌باشد. برخورد‌های نظامی، انعقاد معاهده‌ها و توافق‌های اقتصادی و تجاری، صنعتی نظامی و اداری و همچنین جنبش‌های اجتماعی که تحت تأثیر این روند (چه از نوع تقابل و ستیز یا هم‌رنگی و تأیید) در جامعه‌ی ایران اتفاق افتاده است، به‌نحوی هویت اجتماعی - فرهنگی را تحت‌الشعاع اثرات خویش قرار داده است. نهضت‌ها و انقلاب‌های اجتماعی بزرگی چون مشروطیت و انقلاب اسلامی در قرون معاصر هرکدام به‌نحوی

واکنش به‌فرآیند نوسازی و مدرنیزاسیون ایران بوده است. ماحصل گفتار مقدماتی را باید در این عبارت خلاصه کنیم که جامعه‌ی ایران با پشتوانه‌ی کهن تاریخی، از منظر هویت مراحل مختلفی را پیموده است. هویت تاریخی ایرانیان قبل از آریایی‌ها برای ما مشخص نیست. اما هویت باستانی ایران پس از ورود آنان، پذیرش آیین اسلام و تقابل ایرانیان با اعراب در قالب جنبش‌های استقلال‌طلبانه در عین وفادار بودن به‌اسلام، از جمله فرآیند تاریخی هزار ساله‌ی ایران پس از اسلام می‌باشد. تقابل ایرانیان با عثمانی‌ها و دیگر همسایگان، آشنایی با تمدن غرب و پیشرفت‌های شتابان آن موجب شد که جامعه‌ی ایران به‌لحاظ هویت، تحت تأثیر غرب قرار گیرد.

هم‌چنین از لحاظ داخلی و درونی، جامعه‌ی ایران، از تنوع مذهبی، قومی، فرهنگی، اقلیمی و معیشتی برخوردار بوده است. این تنوع، هویت فرهنگی - اجتماعی خاصی برای جامعه‌ی ایران فراهم کرده است.

تأملاتی درباره‌ی هویت‌شناسی اجتماعی - فرهنگی جامعه

برای بررسی پدیده‌ی هویت امروز جامعه‌ی ایران، چاره‌ای جز ملاحظه‌ی جامع اجزاء ساخت درونی جامعه به‌لحاظ تنوع مذهبی، قومی، فرهنگی، اقلیمی و معیشتی و اقتصادی و قشربندی اجتماعی از یک طرف و ارتباط واحد سیاسی - اجتماعی (ملت و دولت) با جوامع بیرونی به‌لحاظ فنی و تکنولوژیکی، علمی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی نیست.

نکته‌ی مهم در این میان، انتخاب روش و رویکرد بررسی موضوع است که به‌نظر می‌رسد رویکرد تاریخی، رهیافت مناسب جهت توضیح و تبیین پدیده‌ی هویت اجتماعی - فرهنگی می‌باشد. وارد شدن به‌مبحث هویت اجتماعی - فرهنگی بدون توجه به‌عامل زمان، آن هم نگرستن در پیوستار زمانی چهارصد ساله‌ی اخیر به‌طور عام و تاریخ یک‌صد ساله‌ی اخیر به‌طور خاص، مبحث ناقصی خواهد بود.

روش تحلیلی و تجزیه‌ی عناصر هویتی و تعیین، سهم هر یک از عوامل در مبحث هویت جامعه‌ی ایران، در مقاطع زمانی معینی می‌تواند ما را از کلی‌گویی‌ها رهایی بخشد. بدون نگرش جزءگرایانه

و روش‌های علمی، مبحث هویت از کمال لازم برخوردار نخواهد بود.

نکته‌ی دیگر روش شناختی، اتخاذ رهیافت توصیفی - اقتصادی است. در مرحله‌ی توصیف با فراهم کردن داده‌های لازم، نخست در پی توصیف چگونگی هویت جامعه در مقاطع زمانی خاص برآمده و سپس با تفکر نظری در پی نقد و بررسی هویت اجتماعی - فرهنگی جامعه‌ی خود برمی‌آییم. رهیافت روش شناختی مهم در این زمینه، برخورداری از نگاه مجموعه‌نگر و سیستمی است که ما پدیده‌ی هویت و عناصر آن را در ارتباط با یکدیگر دیده و از نارسایی‌های روش جزءنگرانه اجتناب ورزیم .

نکته‌ی مهم در بررسی تحلیلی پدیده‌ی هویت، نگرش بین رشته‌ای مقوله‌ی هویت در جامعه‌ی ایران است. هویت به‌عنوان یکی از پیچیده‌ترین مقوله در زندگی انسانی دارای ابعاد روان‌شناختی (شخصیتی)، روان‌شناسی اجتماعی (ارتباط فرد با دیگران)، جامعه‌شناسی، تاریخی و فرهنگی و سیاسی است. بدون توجه به تأمیت هویت صدور حکم بر چیستی هویت و آینده‌ی آن در جامعه ناقص خواهد بود .

نکته‌ی دیگر در بررسی این موضوع توجه به‌عامل زمان می‌باشد. انتخاب برش‌های زمانی جهت بررسی، برای ما بسیار ضروری است. به‌همین منظور این مقاله در صدد است تا موضوع هیأت فرهنگی، آن هم در قالب نگرش‌های اجتماعی - فرهنگی را در دهه‌ی هفتاد، - سیزدهمین قرن هجری شمسی - قرار داده براساس مطالعات تجربی انجام شده در ایران مورد بررسی قرار دهد .

طرح مسأله

تغییرات فرهنگی و فاصله‌گیری نسلی

با وجود پیشرفت‌های اخیر علمی و تکنولوژیک جامعه در نیمه‌ دوم قرن بیستم، جوامع مبتنی بر نظام سرمایه‌داری و سوسیالیستی با بحران‌های متعددی مواجه شدند. کشورهای اروپایی در ظاهر به‌هویتی بالاتر از جامعه‌ی ملی دست یافته و به‌سوی هویت منطقه‌ای گام برمی‌دارد. کشورهای سوسیالیستی قبلی به‌سمت هویت ملی در حال گذارند .

امروز ما نیز در جامعه‌ای در حال گذار زندگی می‌کنیم، بنابراین ساختار اقتصادی جامعه، از جمله نوع معیشت، منابع، هدف و واحد

تولید، نوع روابط کاری، نوع مشاغل، توزیع ثروت، ساختار سیاسی از قبیل: مراجع تصمیم‌گیری و توزیع قدرت، ساختار اجتماعی و واحدهای اجتماعی چون خانواده، سازمان‌های اجتماعی و قواعد و قوانین رسمی و غیر رسمی مربوط به‌آنها و بالاخره ساختار فرهنگی نظیر مبانی عقیدتی و ارزشی، شکل و محتوا و آرمان‌های آموزش و پرورش و غیره در سطح کلان، و باورها، اهداف، نیازها، انگیزه‌ها و تعهدات افراد (در سطح خرد) در حال تحول است. (عبداللهی، ۱۳۷۵، ص ۱۲۸).

آنچه در این میان به‌لحاظ علمی حائز اهمیت است، ابعاد و زمینه‌های تحول و شدت آن می‌باشد. دگرگونی‌های فرهنگی به‌دلیل تأثیرات آشکار و پنهان، در بین تحولات از موقعیت ممتازی برخوردار است. به‌طوری که خود می‌تواند شاخص سنجش موقعیت اجتماعی حال و پیش‌بینی روند جامعه در آینده قرار گیرد. دگرگونی فرهنگی تدریجی است، و آن بازتاب دگرگونی در تجربه‌های سازنده‌ای است که به‌نسل‌های مختلف شکل داده است. از این رو ارزش‌ها و هنجارهای سنتی در میان نسل‌های گذشته کاملاً گسترده‌اند . در حالی که گرایش‌های جدید تا حد زیادی در میان نسل‌های جوان نفوذ داشته، با جانشین‌شدن نسل‌های جوان‌تر به‌جای نسل‌های بزرگ‌تر، جهان‌بینی متداول در این جوامع دگرگون می‌شوند. جهان‌بینی مردم تنها به‌آنچه بزرگترانشان به‌آنها می‌آموزند بستگی ندارد، بلکه جهان‌بینی آن‌ها با تجارب کلی زندگی خودشان شکل می‌گیرد و گاهی تجارب سازنده‌ی یک نسل جوان، عمیقاً از تجارب نسل‌های گذشته متفاوت است . این امر در جوامع پیشرفته‌ی صنعتی در طول نیم قرن اخیر اتفاق افتاده است . افزایش چندین برابر درآمد سرانه‌ی مردم ، ظهور دولت‌های رفاه عمومی و رشد بی‌سابقه‌ی علم و فناوری، منجر به‌تغییرات تدریجی در ارزش‌های اصلی و رایج درباره‌ی سیاست، کار، مذهب، خانواده و رفتار جنسی شده است . علاوه براین گروه‌های جوان‌تر در مقایسه با نسل‌های پیشین از سطح تحصیلات بالاتر برخوردار بوده و مهارت‌های سیاسی آنان در مرتبه‌ی عالی‌تر است . (اینگهارت ، ۱۹۹۰ ، ص ۲۰۱)

اینگهارت با ملاحظه‌ی نتایج پیمایش‌هایی که از ۱۹۷۰ میلادی در کشورهای اروپایی شروع شده، پس از تحلیل صدها هزار مصاحبه در بیش از ۲۱ کشور اروپایی و آمریکایی و آسیایی،

استنتاج می‌نماید که نظام ارزش مردم کشورهای صنعتی از نظام ارزشی مادی به فرامادی تغییر پیدا کرده است. براساس نتایج مطالعات مذکور، هم‌چنین الگوهای رفتار سیاسی، اقتصادی و خانوادگی و اجتماعی دگرگون شده است.

حال سؤال اصلی این است که جامعه‌ی ما در چه وضعیتی قرار دارد؟ دگرگونی فرهنگی در چه چیزهایی صورت گرفته و تغییرات آن به لحاظ نسل‌های مختلف چگونه می‌باشد؟ اگر جامعه در حالت فاصله‌گیری نسلی است، ابعاد فاصله چقدر است؟ فاصله در چه مقولات و متغیرهایی است؟ پیامدهای منفی و مثبت آن کدامند؟ در جامعه‌ی ایران به دلیل کمی مطالعات میدانی و تجربی فراگیر، اظهار نظر درباره‌ی تحولات نظام ارزشی و دگرگونی فرهنگی، به تجربه‌های شخصی افراد محدود شده است. نتیجه‌گیری‌های فوری سیاسی و عدم ملاحظه‌ی پیچیدگی‌های اجتماعی و مفهومی در این باره، مانع شناخت دقیق مناسبات اجتماعی و فرهنگی جامعه‌ی ما شده است (مسجدجامعی، ۱۳۷۸، ص ۳).

شدت نظرات اظهار شده در این باره به حدی است که برخی از اشخاص صحبت از انقطاع نسلی کرده و برخی دیگر به موضوع شکاف نسل‌ها تأکید می‌کنند. فارغ از انگیزه‌های مختلف طراحان این ادعاها، وقت آن فرا رسیده است که به فرضیه‌های مذکور پاسخ‌هایی براساس یافته‌های تجربی و میدانی حاصل از کاربرد دانش‌های اجتماعی ارائه کرده و شناخت خود را در باره‌ی موضوع دقیق‌تر و عمیق‌تر نمود.

روش‌شناسی

در این قسمت از نوشتار پس از تعاریف مفهومی در سؤال اصلی به تعیین و معرفی جامعه‌ی آماری و روش‌های نمونه‌گیری و تکنیک‌های تحلیلی در گردآوری و تحلیل داده‌های مورد استفاده به اختصار اشاره می‌شود.

● - نسل اجتماعی (۱)

گروه‌های مختلف اجتماعی که در دوره‌ی تاریخی مشترک زیسته و به تجارب و آگاهی نسبتاً مشترکی درباره‌ی موضوع و زمینه‌ی مورد نظر دست یافته و بتوانند مرز اجتماعی - فرهنگی خود را با سایرین مشخص نمایند، یک نسل اجتماعی را تشکیل می‌دهند. نکته‌ی مهم در مفهوم نسل اجتماعی، احساس داشتن

موقعیت مشترک به دلیل برخورداری از تجربه‌ی مشترک در طول دوره‌ی زمانی مشخص و در نتیجه اکتساب نگرش‌های نسبتاً مشترک در ابعاد شناختی، احساسی و آمادگی برای انجام کنش عملی مشابه می‌باشد.

● - نگرش‌های اجتماعی - فرهنگی

نگرش به عنوان ساخت ذهنی پنهان در شخصیت فرد را می‌توان آمادگی ویژه‌ی فرد از نظر روانی در رویارویی با پدیده‌ها و مسائل و وقایع و نشان‌دهنده‌ی عکس‌العمل آمیخته با احساس نسبت به آن‌ها دانست. نگرش دارای وجوه سه‌گانه‌ی عاطفی یا احساسی، شناختی و عنصر رفتاری است. در این نوشتار منظور از نگرش‌های اجتماعی - فرهنگی، نگرش مردم در مقوله‌هایی چون ازدواج، خانواده، عقاید و ارزش‌ها، باورها، فرهنگ، جنسیت و رضایت اجتماعی است.

● - ارزش‌های اجتماعی

مجموعه قضاوت‌های یک گروه اجتماعی است که جهان را به مقولات مطلوب یا نامطلوب تقسیم می‌کند. در این بررسی ارزش‌های اجتماعی نظیر پول و مقام، اشتها، علم و دانش، درستکاری و باورداشت‌های اجتماعی مورد ملاحظه قرار گرفته‌اند.

● - رفتارهای اجتماعی - فرهنگی

این رفتارها شامل عملکرد قابل مشاهده و بررسی رفتار افرادی می‌باشد که از ترکیب آگاهی‌ها و نگرش‌ها با سایر عوامل و به نسبت‌های متفاوتی حاصل شده‌اند. رفتارها در مقایسه با نگرش‌ها کم و بیش ساده‌تراند. در دنیای واقعی، نگرش‌ها و رفتارها لزوماً هم‌جهت نیستند (محسنی، ۱۳۷۴). در این بررسی رفتارهای مردم شهر اصفهان در ابعاد اجتماعی چون نحوه‌ی گذران اوقات فراغت و رفتارهای مذهبی سنجش شده‌اند.

جامعه‌ی آماری این بررسی مردم شهر اصفهان می‌باشند. در این بررسی، نسل‌های اجتماعی با ملاک سن به سه گروه تقبیل داده شده‌اند. به لحاظ تبیین دگرگونی‌های اجتماعی، فرهنگی و در نظر گرفتن مبانی نظری و ملاحظات کاربردی، سه نسل ۲۹ سال و کمتر «نسل جوان» نسل ۳۰ تا ۴۵ سال «نسل میانی» و نسل ۴۶ سال و

۱- مفهوم‌پردازی واژه‌ی نسل اجتماعی توسط نویسنده انجام شده و جای بسط و تکمیل دارد.

بالاتر «به‌عنوان نسل پیشین» از یکدیگر تفکیک شده‌اند .

جامعه‌ی مورد مطالعه ، کلیه‌ی افراد ۱۶ سال و بالاتر ساکن شهر اصفهان بوده‌اند . حجم نمونه‌ی مورد مطالعه ۴۶۱ نفر از شهروندان اصفهانی بوده است که متناسب با حجم جمعیت شهر اصفهان در ۴ منطقه انتخاب شده‌اند . ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه‌ی ۱۴۷ سؤالی بوده است . اطلاعات مورد نیاز از طریق مصاحبه گردآوری شده است . (۱)

یافته‌های تحقیق

در ذیل اهم یافته‌های مطالعه در ۱۲ مقوله‌ی مورد بررسی ارائه می‌گردد .

۱- نگرش درباره‌ی خانواده و ازدواج : از تعداد

۱۵ متغیر مطالعه درباره‌ی خانواده و ازدواج ، در ۶ مورد نگرش‌های نسل‌های مختلف با یکدیگر تفاوت دارند . میانگین مناسب سن ازدواج در نسل کمتر از ۳۰ سال ، ۲۱/۲ سال ، گروه سنی ۳۰-۴۵ سال ، ۲۰/۷ سال و گروه سنی ۴۶ سال و بالاتر ۲۰/۳ سال می‌باشد . جوانان فاصله‌ی سنی ۳/۶۲ سال ، نسل میانی ۴/۲۶ سال و نسل بالاتر از ۴۶ سال فاصله‌ی ۴/۴ سال در هنگام ازدواج بین زن و مرد را مناسب دانسته‌اند . ۷۸/۲٪ گروه سنی زیر بیست و نه سال ، ۶۶/۷٪ گروه سنی ۳۰-۴۵ سال و ۵۸/۵٪ گروه سنی بالاتر از ۴۶ سال ، با معاشرت دختر و پسر قبل از ازدواج موافق بوده‌اند . ۷۵/۶٪ گروه سنی جوانان ، ۶۷/۲٪ گروه سنی میان سال و ۵۹/۲٪ گروه سنی بالا با ازدواج اقوام و خویشان‌شان مخالف بوده‌اند .

۲- میزان استفاده از رسانه‌ها : از پنج متغیر مورد

پرسش در این مقوله (استفاده از روزنامه ، مجله و کتاب ، ویدئو و نوارهای صوتی) بین نسل‌های مختلف در استفاده از رسانه‌ها تفاوت معنادار وجود دارد .

۳- روابط مشترک اجتماعی : از ۶ متغیر مورد

بررسی در این مقوله در ۲ مقوله (شرکت در باشگاه ورزشی و انجمن‌های خانه و مدرسه) بین نسل‌های مختلف تفاوت وجود دارد . ۴۷/۶٪ گروه سنی کمتر از ۳۰ سال ، ۳۰/۱٪ گروه سنی ۳۰-۴۵ سال ، ۱۹/۳٪ گروه سنی بالاتر از ۴۶ سال در باشگاه‌های ورزشی شرکت داشته‌اند .

۴- گذران اوقات فراغت : از ۱۵ متغیر مورد مطالعه

در این مقوله در ۱۰ مورد (گوش دادن به رادیو ، رفتن به سینما ، مطالعه ، ورزش ، رفتن به مسجد ، قدم زدن ، رفتن به قهوه‌خانه و کافه ، رفتن به پارک ، انجام کارهای دستی ، شرکت در انجمن‌ها و گروه‌ها) بین نسل‌های مختلف اختلاف وجود دارد . ۳۰٪ درصد گروه سنی کمتر از ۳۰ سال ، ۱۸/۱٪ گروه سنی ۳۰-۴۵ سال ، ۱۷٪ گروه سنی ۴۶ سال و بالاتر هرگز به رادیو گوش نمی‌کنند . ۲۱/۶٪ گروه سنی کمتر از ۳۰ سال و ۱۴/۷٪ گروه سنی ۳۰ تا ۴۵ سال و ۷/۹٪ گروه سنی ۴۶ سال و بالاتر «گاهی» به سینما می‌روند . ۸/۴٪ نسل جوان ، ۹/۶٪ نسل ۳۰ تا ۴۵ سال و ۳۶٪ گروه سنی بالاتر از ۴۶ سال هرگز مطالعه نمی‌کنند . ۱۹/۵٪ افراد کمتر از ۳۰ سال و ۱۰/۴٪ گروه سنی ۳۰ تا ۴۵ سال و ۷/۱٪ گروه سنی بالاتر از ۴۶ سال هرگز به مسجد نمی‌روند .

۵- نگرش‌های جنسیتی : از ۴ متغیر مورد بررسی در

این مقوله (کارکردن خانم‌ها در بیرون از منزل ، اهمیت دادن به مرد و زن در جامعه ، ترجیح جنسیتی با احتمال به دنیا آمدن مجدد ، لذت از زندگی و نوع جنسیت) نگرش گروه‌های سنی درباره‌ی کار کردن خانم‌ها در بیرون از منزل متفاوت است . ۶۸/۷٪ گروه سنی کمتر از ۳۰ سال و ۵۷/۱٪ گروه سنی ۳۰-۴۵ سال و ۵۲/۷٪ گروه سنی بالاتر از ۴۶ سال با این موضوع موافق هستند .

۶- رضایت اجتماعی : از ۸ متغیر مورد سنجش در این

مقوله ، میزان رضایت گروه‌های مختلف سنی در موضوع‌هایی چون رضایت از سلامت خود ، تغذیه ، شانس و اقبال در زندگی با یکدیگر تفاوت دارد .

۷- نگرش نسبت به شخصیت اساسی ایرانیان :

از ۱۰ متغیر مورد مطالعه‌ی گروه‌های مختلف سنی در ۷ مورد از مقوله‌ی مورد نظر بین گروه‌های سنی اختلاف نظر وجود دارد . گروه‌های سنی بالاتر از ۴۶ سال در مقایسه با دو گروه سنی دیگر نگرش مثبت‌تری درباره‌ی ایرانیان دارند . ۵۷/۲٪ گروه‌های سنی کمتر از ۳۰ سال و ۵۵/۸٪ گروه‌های سنی ۳۰ تا ۴۵ سال و ۴۱/۸٪

۱- در این‌جا وظیفه‌ی خود می‌دانم از مصاحبه‌گران که دانشجویان رشته‌ی سینمای دانشگاه سوره و رشته‌ی مطالعات اجتماعی مرکز آموزش عالی حضرت زینب (س) بوده‌اند ، تشکر کنم .

گروه سنی بالاتر از ۴۶ سال تصور منفی نسبت به راستگو بودن ایرانیان دارند .

۸- عقاید و باورها : از ۱۵ متغیر مورد سنجش پیرامون

عقاید و باورها، در سه زمینه به فکر خود بودن در دنیا، باز نکردن مشت خود پیش هر کس، مهم بودن شانس در زندگی، بین گروه‌های مختلف سنی اختلاف وجود دارد . ۷۸/۲٪ گروه سنی کمتر از ۳۰ سال و ۷۸٪ گروه سنی ۳۰ تا ۴۵ سال و ۶۸/۲٪ گروه سنی بالاتر از ۴۶ سال بر این باور هستند که: «نباید مشت خود را پیش هر کس باز کرد» .

۹- ارزش‌های اجتماعی : درباره‌ی درجه‌ی اهمیت ۶

نوع ارزش‌های اجتماعی پرسیده شده در این مطالعه، بین گروه‌های مختلف سنی تفاوت زیادی وجود ندارد . درباره‌ی اهمیت مقام در زندگی بین نظام ارزشی گروه‌های مختلف تفاوت وجود دارد . این موضوع برای گروه‌های سنی بالاتر، از اهمیت کمتری برخوردار است .

۱۰- باورها و پندارها : باورداشت گروه‌های مختلف

سنی در مقولاتی چون «مقدر بودن روزی هرکس به قدر قسمت او»، «مؤثر بودن قضا و قدر در زندگی» و «حال‌نگری و فکر نکردن به فردا» متفاوت است . در ۴ مورد دیگر تفاوت نگرشی بین گروه‌های سنی وجود ندارد .

۱۱- رفتارهای مذهبی : از ۶ مورد سنجش شده

درباره‌ی رفتارهای مذهبی، در پنج مورد بین گروه‌های مختلف سنی تفاوت وجود دارد؛ شرکت در مجلس روضه و نماز جماعت، زیارت اماکن مذهبی، انجام نذر و نیاز، پرداخت فطریه از جمله رفتارهای متفاوت مذهبی نسل‌های مختلف می‌باشند. رفتار پاسخگویان در زمینه‌ی «شرکت در دعای کمیل» برحسب ویژگی‌های سنی متفاوت نمی‌باشد .

۱۲- آگاهی‌های اجتماعی : از ۸ مورد پرسیده شده

درباره‌ی آگاهی‌های اجتماعی فقط در مورد اطلاع از «توسی بودن فردوسی» بین گروه‌های مختلف سنی تفاوت وجود دارد .

نتیجه‌گیری :

براساس نتایج مطالعه از کل ۱۰۵ متغیر مورد مطالعه در زمینه‌ی نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی مردم شهر اصفهان ، در ۴۷

مورد بین نسل‌های مختلف سنی تفاوت وجود دارد . به عبارت دیگر نسل‌های مختلف در ۴۴/۷٪ از متغیرهای مورد بررسی با یکدیگر تفاوت نظر دارند . طبق نتایج مطالعه ، مبحث انقطاع نسلی در زمینه‌ی نگرش‌های اجتماعی و فرهنگی در جامعه‌ی شهری اصفهان را نمی‌توان در حال حاضر مطرح ساخت .

یافته‌ها حاکی از آن است که در برخی از موارد و موضوعات از جمله استفاده از رسانه‌های ارتباطی، ابزارهای گذران اوقات فراغت، تصور درباره‌ی شخصیت ایرانیان، عقاید و باورها، رفتارهای مذهبی جامعه‌ی شهری اصفهان، در حالت فاصله‌گیری نسلی شدیدتری قرار گرفته است .

در زمینه‌ی نگرش‌های مربوط به امور خانواده و ازدواج و روابط و مشارکت‌های اجتماعی، نگرش‌های مربوط به جنسیت، رضایت اجتماعی، ارزش‌های اجتماعی، باورها، پندارها، آگاهی‌های اجتماعی، جامعه‌ی شهری در حالت فاصله‌گیری نسلی بسیار آرام قرار دارد .

نکته‌ی مهم در این زمینه، ملاحظه‌ی دگرگونی فرهنگی در پیوستار تحولات نسلی است . در صورتی که نسل اجتماعی را به نسل قدیم و فعلی طبقه‌بندی نماییم، تغییرات فرهنگی ایجاد شده در نسل جوان، شدیدتر از میزان واقعی نمایان شده و حتی آسیب‌گونه ظاهر می‌گردد . در صورتی که نسل اجتماعی را در سه برش مورد بررسی قرار دهیم، برخی از جنبه‌های تغییرات یک امر عادی و طبیعی به‌شمار آمده و در برخی از جنبه‌ها ، جامعه‌ی شهری می‌توان در آستانه‌ی واقع شدن در انقلاب آرام اجتماعی - فرهنگی با شکل‌گیری نسل جدید اجتماعی دانست که از زندگی و کیفیت آن، خواسته‌های جدیدی را طلب می‌کند . بررسی زمینه‌ها و علل و عوامل مؤثر در این پدیده و تعیین سهم هر یک از عوامل ، مستلزم مطالعات علمی دیگری است .

منابع :

- ۱- اسماعیلی، رضا، (۱۳۷۹) بررسی نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی - فرهنگی مردم شهر اصفهان، دبیرخانه‌ی شورای فرهنگ عمومی استان اصفهان .
- ۲- اینگه‌ارت، رونالد (۱۹۹۰) تحول فرهنگی در جامعه‌ی پیشرفته‌ی صنعتی، ترجمه‌ی مریم وتر ، تهران: کویر .
- ۳- عبداللهی، محمد (۱۳۷۵) مقاله‌ی جامعه‌شناسی بحران هویت، نشریه‌ی نامه‌ی پژوهش، شماره ۲ و ۳، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی .
- ۴- محسنی، منوچهر، بررسی نگرش‌ها و رفتارهای اجتماعی - فرهنگی در ایران ، تهران: دبیرخانه‌ی شورای فرهنگی عمومی کشور، ۱۳۷۴ .
- ۵- مسجد جامعی، احمد (۱۳۷۸) مقاله‌ی کدام دگرگونی در ارزش‌ها، مجله‌ی فرهنگ عمومی، شماره ۱۸ و ۱۹ .

